

قواعد کلی استنباط

جلد اول

ترجمه و شرح حلقه اول از
دروس فی علم الأصول

استاد شهید آیت الله سید محمد باقر صدر
ترجمه و شرح: رضا اسلامی

بیت
۱۳۹۳

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
زندگینامه شهید آیت الله صدر	
۱۷	استاد شهید سید محمد باقر صدر
۲۲	خاطراتی از زندگی استاد
۲۶	مقام علمی شهید صدر
۲۷	ویژگیهای شهید صدر در اصول
۲۹	ویژگیهای شهید صدر در فقه
۳۰	ویژگیهای شهید صدر در دیگر علوم
۳۱	آثار استاد شهید
۳۳	شاگردان شهید صدر
۳۵	مشارکت در برنامه های اسلامی
۳۶	منی سیاسی شهید صدر
۳۷	دستگیری استاد شهید
۴۷	به سوی شهادت

۵۲	طرح جانشینی رهبر
۵۴	شهادت استاد

مقدمه

۶۰	ضرورت تجدید نظر در کتابهای اصولی
۷۱	ناملی در کارهای انجام شده
۷۳	کاری که ما کرده ایم
۸۲	چگونگی آموزش کتاب حاضر

تعریف علم اصول

۸۵	مقدمه
۹۱	تعریف علم اصول
۹۹	موضوع علم اصول
۱۰۲	علم اصول، منطق فقه
۱۰۴	اهمیت علم اصول در عملیات استنباط
۱۰۶	اصول و فقه مانند نظریه و تطبیق هستند
۱۱۰	تأثیر متقابل میان تفکر اصولی و تفکر فقهی
۱۱۸	خلاصه مطالب گذشته

جواز عملیات استنباط

۱۲۲	تغییر و تکامل معنای اجتهاد
۱۳۸	خلاصه مطالب گذشته
۱۳۹	حکم شرعی و تقسیم آن
۱۳۹	تعریف حکم شرعی

۱۴۲	تقسیم حکم به تکلیفی و وضعی
۱۴۴	اقسام حکم تکلیفی
۱۴۷	خلاصه مطالب گذشته
۱۴۹	مباحث علم اصول
۱۵۱	تقسیم بحث
۱۵۴	عنصر مشترك میان هر دو نوع از عناصر
۱۶۲	خلاصه مطالب گذشته

نوع اول: ادله محرزه

۱۶۵	اصول کلی
۱۶۹	تقسیم بحث
۱۷۲	خلاصه مطالب گذشته

دلیل شرعی

۱۷۵	الف. دلیل شرعی لفظی
۱۷۶	وضع و ارتباط لغوی چیست؟
۱۸۹	خلاصه مطالب گذشته
۱۹۰	ماهیت استعمال چیست؟
۱۹۴	حقیقت و مجاز
۱۹۸	انقلاب معنای مجازی به معنای حقیقی
۲۰۰	خلاصه مطالب گذشته
۲۰۱	معانی اسمیه و معانی حرفیه
۲۰۷	هیت جمله
۲۰۸	جمله تامه و جمله ناقصه

۲۱۱	خلاصه مطالب گذشته
۲۱۲	مدلول تنوی و مدلول تصدیقی
۲۱۹	جمله خبری و جمله انشائی
۲۲۳	خلاصه مطالب گذشته
۲۲۴	دلالت‌های مورد بحث در علم اصول
۲۲۷	۱. صیغه امر
۲۳۲	۲. صیغه نهی
۲۳۵	خلاصه مطالب گذشته
۲۳۶	۳. اطلاق
۲۴۰	۴. ادوات عموم
۲۴۳	خلاصه مطالب گذشته
۲۴۴	۵. ادوات شرط
۲۵۰	خلاصه مطالب گذشته
۲۵۱	حجیت ظهور
۲۵۶	موارد تطبیق قانون حجیت ظهور بر ادله لفظی
۲۶۳	قرینه متصله و قرینه متفصله
۲۶۷	خلاصه مطالب گذشته
۲۶۸	اثبات صدور
۲۷۸	خلاصه مطالب گذشته
۲۷۹	ب. دلیل شرعی غیر لفظی
۲۸۶	خلاصه مطالب گذشته

دلیل عقلی

۲۸۹	بررسی ارتباطات عقلی
-----	---------------------

۲۹۴	تقسیم بحث
۲۹۶	ارتباطات میان احکام
۲۹۶	ارتباط تضاد میان وجوب و حرمت
۳۰۳	خلاصه مطالب گذشته
۳۰۴	آیا حرمت مستلزم بطلان است؟
۳۰۸	خلاصه مطالب گذشته
۳۰۹	ارتباطات میان حکم و موضوع
۳۰۹	جعل حکم و فعلیت آن
۳۱۲	موضوع حکم
۳۱۶	خلاصه مطالب گذشته
۳۱۷	ارتباطات میان حکم و متعلق آن
۳۲۰	خلاصه مطالب گذشته
۳۲۱	ارتباطات میان حکم و مقدمات آن
۳۲۹	خلاصه مطالب گذشته
۳۳۰	ارتباطات در داخل یک حکم
۳۳۶	خلاصه مطالب گذشته

نوع دوم: اصول عملیه

۳۳۹	مقدمه
۳۴۲	۱. قاعده عملیه اساسی
۳۵۲	۲. قاعده عملیه ثانوی
۳۵۷	خلاصه مطالب گذشته
۳۵۸	۳. قاعده منجزیت علم اجمالی
۳۵۸	مقدمه

۳۶۴	منجزیت علم اجمالی
۳۷۰	خلاصه مطالب گذشته
۳۷۱	انحلال علم اجمالی
۳۷۳	موارد تردد
۳۷۷	خلاصه مطالب گذشته
۳۷۸	۴. استصحاب
۳۸۱	حالت سابق مورد یقین
۳۸۵	شک در بقا
۳۸۸	وحدت موضوع در استصحاب
۳۹۰	خلاصه مطالب گذشته

نوع سوم: تعارض ادله

۳۹۳	مقدمه
۳۹۵	۱. تعارض میان ادله محرزه
۳۹۶	حالت تعارض میان دو دلیل لفظی
۴۰۴	حالات دیگر تعارض
۴۰۹	۲. تعارض میان اصول
۴۱۳	۳. تعارض میان ادله محرزه و اصول
۴۱۶	خلاصه مطالب گذشته

مقدمه

کتاب حاضر ترجمه و شرح حلقه اوّل از دوره حقائق علم اصول، تألیف استاد شهید آیت الله سید محمد باقر صدر-ره- است. نویسنده که سالها عهده دار تدریس این کتاب گرانسنگ بوده، چنین دریافته که مهمترین مانع درمناحه شدن کتاب حاضر، فقدان ترجمه و شرح آن است. از این رو برای از میان بردن این خلأ و نظر به اهمیت این کتاب، عهده دار ترجمه و شرح آن شد.

بیشتر لازم می‌آید گفته شود که ترجمه و شرح کتاب حاضر بسی دشوارتر از دیگر کتابهای درسی حوزه‌های علمیّه است. چه، متن کتاب به اسلوب جدید عربی نوشته شده و شیوه نگارش آن با متون درسی حوزه‌های علمیّه بسیار تفاوت دارد. همچنین تعبیرات و اصطلاحاتی در کتاب به کار رفته که در کتابهای رایج حوزه‌های علمیّه نیامده و جدید است. مضافاً اینکه در صورت بروز مشکلی در فهم کتاب، گاه هیچ مأخذی برای راهنمایی وجود ندارد. حتی حلقات بعدی این کتاب و دوره‌ی تقریرات درس خارج شهید صدر نیز در این جهت همواره راهگشا نیست. زیرا، چنانکه نویسنده کتاب خود تصریح کرده، پاره‌ای از مطالب این کتاب منحصر به فرد است و در کتابهای دیگر ایشان شرح و بسط آن نیامده است. بدین سبب اساتیدی که به تدریس این کتاب می‌پردازند، در صورت برخورد با مشکلی، چه در عبارت و چه در مطلب، گاه هیچ مأخذ راهگشایی در دست ندارند.

باری، با وجود چنین مشکلاتی، این قلمزور به باری خداوند به ترجمه و شرح کتاب حاضر دست یازید. و اینک اشاره ای به آنچه انجام داده است:

۱. از آنجا که ترجمه و شرح هر کتاب باید مسبوق به تصحیح آن باشد، نخست کوشیده شد که غلطهای چاپی متن کتاب زوده و متنی پیراسته و تصحیح شده ارائه شود. از این رو متن کتاب - که در بالای صفحات آمده - پیراسته از غلطهایی است که در چاپهای متعدد کتاب ملاحظه می شود.

۲. در لایه ای متن عربی کتاب، هر جا که واژه ای نامأنوس می نمود و یا نیاز به توضیح کوتاهی می رفت، توضیحی در قلاب آورده شده است تا متن کتاب زودياب شود.

۳. برای شناخت بیشتر نویسنده کتاب - که موگمندانه در حجاب معاصرت قرار گرفته - زندگینامه وی در آغاز کتاب آمده است.

۴. مقدمه استاد شهید بر این کتاب - که پس درم آموز و تنبیه انگیز است - به فارسی ترجمه شده است. بسیاری از سخنان گفته نشده و یا کم گفته شده در این مقدمه آمده است و تأمل در آن بر اساتید و طلاب، فرض.

۵. نکته دیگر اینکه در شرح حاضر، که در پایین صفحات آمده است، کوشیده شده ضمن روشن ساختن متن و گره گشایی از مطالب غامض، محتوای درس نیز از خارج تقریر شود.

۶. و آخرین نکته اینکه در پایان هر بخش کتاب، لبّ اللباب آن آورده شده است. این پاره از کتاب مشتمل بر خلاصه مهمترین نکاتی است که هر طلبه به عنوان حاصل درس باید در ذهن داشته باشد.

امید است ترجمه و شرح جلدهای بعدی کتاب نیز بزودی منتشر شود و اساتید و طلاب را مفید افتد و دانش پژوهان اصول فقه را کارآمد و سودمند باشد. واللّٰه ولیّ التوفیق.

وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

رضا اسلامی

قم، تابستان ۱۳۷۵